

Zvláštní příloha Frankfurtského kurýra

Motto: Neznám jiný způsob předvídání budoucnosti
než studium minulosti

Patrick Henry /Řeč na virginském sněmu
v květnu 1756/

Třináct dnů šokujících Kreml

Před čtrnácti lety, koncem října a začátkem listopadu 1956 se odehrávaly u jižního souseda Československa - Maďarska události, které ohromeně sledoval celý svět. Komunistická propaganda v Československu se snažila skutečnou podstatu těchto událostí obyvatelstvu zamlčet a dodnes, mluví-li se o maďarských událostech, používá se stejné označení jako pro československý rok 1968 "kontrarevoluce". A přece, před 14 lety začal v Polsku a v Maďarsku proces, který ze zcela stejných příčin a neuvěřitelně podobných okolností došel po dlouhých letech v roce 1968 do Prahy. Proces, o kterém se můžeme domnívat, že ani v budoucnu nebude zničen "bratrskou pomocí" tankových komunistů.

Polské události, od povstání v Poznani až po polský "październik"/říjen 1956/ byly objektivně popsány v ročence časopisu "Reportér" z prosince 1968 v Praze. O maďarských událostech - až na kratší zmínku o Imre Nagym v Literárních listech nemohl nikdo napsat u nás plnou pravdu, neboť stále působí ořesně.

Příčiny vedoucí k revoluci roku 1956 v Maďarsku můžeme najít již v ideálech roku 1848. Tehdy, v dočasné slabosti habsburské monarchie vznikl v Maďarsku národní stát s vládou, ve které zasedli nejschopnější lidé země. Ale vídeňská monarchie povolala na základě smlouvy z r.1815 ruská vojska, která krátkou samostatnost maďarského státu vedenou L.Kossuthem krutě potlačila. 13 maďar. generálů /mezi nimi 5 Němců/ bylo 6.října 1849 v Aradu popraveno, maďarská vláda označena jako velezrádci a tisíce jejich přívrženců putovalo do těžkých žalářů po celé monarchii. Šestadvacetiletý básník Sándor Petöfi, jehož jméno hrálo v r.1956 velkou symbolickou roli padl v boji proti carské ruské armádě.

Později, roku 1919 poznali Maďaři na vlastní kůži bolševický teror. Po velením Bély Kuna vznikla v Maďarsku "sovětská republika rad" vyznačující se především hrůzovládou. Rudí komisaři se svými ozbrojenými bandami jezdili vlaky po celé zemi a všude rozsevali teror. Vyznačovala se i invazí na Slovensko, kde pod maďarskou nadvládou byla v Prešově vyhlášena podobná republika rad. Čin, který je v Československu pravidelně oslavován, ačkoliv šlo o zjevný pokus zničit teprve před několika měsíci nabytou samostatnost Československa. Republika rad trvala 133 dní, od 21.3. do 1.srpna 1919, kdy Béla Kun a i ostatní soudruzi utekli s nakradenými drahokamy, zlatem a valutami v ceně přes 50 mil.švýcar.franků do SSSR, kde byl později Béla Kun ve známých stalinských čistkách zlikvidován.

Na druhou světovou válku doplatilo Maďarsko jako víceméně pasivní společenec Hitlera /zajatci západ.armád dlouho vzpomínali na "fešácké" zajetí v Budapešti, kde bydleli v hotelech a dávali lekce angličtiny/ deportacemi llo tisíc lidí do SSSR, kromě padlých a zajatých vojáků poslaných bojovat na straně Němců do SSSR. Při osvobození sověť.armádou o vánocích 1944 došlo k zničení valné části Budapešti a k rozpoutanému násilí, znásilňování žen a loupežím v bytech, obchodech, kradení hodinek a zlata /viz úpás Košice/. Dokonce Imre Nagy, komunist a ministr zemědělství v prvé poválečné vládě musel proti "nekázní" Rudé armády protestovat za svůj resort u maršála Vorošilova, předsedy spojenecké kontrolní komise, který obdržel mnoho podobných protestů od nejrůznějších politiků, biskupů a nakonec i od komunisty! Ve volbách roku 1945 získali komunisté 17% hlasů.

Pro pochopení průběhu maďarské revoluce se neobejdeme bez několika jmen. Prvním je bezesporu jméno Imre Nagyho, kterého bychom mohli porovnávat s Dubčekem. Nepoučitelným stalinistou zůstal Matyás Rákosi a nečestnou ulohu sehrál János Kádár. A pak jsou tu lidé z AVÓ - maďarské státní bezpečnosti, kteří si vysloužili spolu s Rákosim a jeho nástupcem Gerőm největší nenávisť maďarského lidu.

Imre Nagy /čti:naď/ byl přesvědčený, vzdělaný komunista a revolucionář z povolání. Před první světovou válkou /narodil se r. 1896/ pracoval v dělnickém hnutí v železárnách, válku prožil jako voják c.k.armády v Rusku, kde upadl do zajetí /podobně jako Tito a Rákosi/. To byl rozhodující okamžik v jeho životě, v ruské občanské válce se dal na stranu bolševiků a jako komunista se vrátil v r.1921 do Maďarska. Pak pracoval ilegálně, je zatčen a odsouzen k dlouholetému žaláři, z kterého se dostává společně s Rákosim výměnou r. 1939 do SSSR. Zde pracoval v maďar. odd. moskevského rozhlasu a na zemědělské universitě. Vysloužil si tam přezdívku "kulak", jednak pro svůj vzhled /vypadal jako sedlák a nosil ještě plnovous/ a pak pro svůj vesnický dialekt. Do Maďarska se vrátil s jednotkami Rudé armády a za jejich pomoci získal místo ministra pro zemědělství v první provizorní vládě vytvořené v Debrecenu. Měl velký podíl na uskutečnění pozemkové reformy, rozdělení půdy nemajetným, ale tato opatření trvala jen tři roky a poté byli rolníci násilím nuceni vstupovat do kolchozů, s čím Nagy sám nesouhlasil. Ve straně platil jako specialista pro agrární otázky. Brzy na to obdržel místo ministra vnitra, kde se však ukázal příliš tolerantním a byl v r. 1946 nahrazen poslušným vykonavatelem sovětských záměrů László Rajkem. V době, kdy Rajk vládl v Maďarsku "železnou pěstí" až byl nakonec sám zatčen, jako titoistický špión odsouzen v "musterprocesu", který pak byl názornou pomůckou pro další lid.-dem. státy /viz náš proces se Slánským a ostatními/ k smrti a popraven a kdy docházelo k mesovým zatýkáním byl Nagy stranou celého dění. Dva roky působil jako rektor na zemědělské universitě v Gödöllő. Jeho čisté ruce přišly vhod sovětským vůdcům, zvláště Malenkovi, který mu byl příznivě nakloněn po Stalinově smrti. Z jejich rozhodnutí a přes odpor Rákosiho se stal 4.července 1953 ministerským předsedou. Jeho parlamentní řeč se stala senzací a Maďaři po letech teroru, hospodářských potíží i hlada nevěřili svým uším.

Nagy odsoudil pronásledování rolníků a inteligence, ukázal na nízkou životní úroveň země, na těžkou hospodářskou situaci způsobenou nesmyslným preferováním výstavby těžkého průmyslu. S okamžitou platností vyhlásil zrušení koncentračních táborů, přezkoumání rozsudků a návrat deportovaných. Jeho řeč působila jako zázrak, během půl hodiny byly v celém Maďarsku vykoupeny všechny noviny, lidé se smáli i plakali, tancovalo se na ulicích a pilo víno. Již za týden se ozval proti Rákosi. Přesto určité reformy pokračovaly, řemeslníci obdrželi povolení k soukromému provozování živností, pracovní normy v továrnách byly zmírněny, bylo možné nakoupit i knihy ze Západu, mladí lidé směli poslouchat jazz atd. Sám Nagy pracoval s plnou vervou a obracel se o pomoc na všechny odborníky v zemi. Tak např. povolal nejlepší zemědělské specialisty, osvobodil se na měsíc od veškeré jiné práce a zavřel se s nimi v budapeštském hotelu, aby vypracovali společně ideální zemědělskou politiku. Zatím pokračovaly Rákosiho intriky. Když Chruščov zbavil v r. 1954 Malenkova funkcí obrátila se sovětská politika zase proti Nagymu. V únoru 1955 měl sice ještě titul předsedy vlády, ale prakticky svou funkci nemohl vykonávat. Když v té době dostal lehký srdeční záchvat; posloužila jeho nemoc jako záminka. O Nagyho "zločinech" byla vypracována podrobná zpráva, kde se pravilo, že chtěl stranu přeměnit v diskusní klub, poškozoval její zájmy a vedoucí roli, byl oportunist a šovinista, byl zodpovědný za hospodářské těžkosti země, zaměstnával na vedoucích místech příbuzného, dovolil antisovětské provokace při sportovních soutěžích v vodním pólu v létě 1954 v Budapešti atd. V dubnu 1955 byl zbaven úřadu, jeho obrazy odstraněny a knihy s jeho projevy vyřazeny z knihoven. V prosinci 1955 byl vyloučen ze strany.

Nástupcem v předsednickém úřadě se stal osobní tajemník Ernő Gerőa /Gerő byl s přestávkami ministr vnitra a po vynuceném odchodu Rákosiho první tajemník strany/ András Hegedűs - člověk, který ničím nevynikal. Po sesazení Nagyho se vyvinulo v Maďarsku hnutí, které později sehrálo velkou ulohu.

Mnoho straníků opouštělo své funkce ve stranických aparátech neboť ztratili naději v další vývoj pod Rákosim. Za Nagym stáli spisovatelé, novináři, umělci, mladí vědci a studenti. Patřili sem i starí komunisté přišli ne - dávno z věznic a koncent. táborů /Géza Losonczy aj./. Všichni odsoudili dosavadní nelidský systém a sám Imre Nagy často snil o humánním socialismu, v kterém bude respektována osobní svoboda a národní nezávislost. Zatím ale v Maďarsku pokračovalo vše ve starých kolejích. Ve sféře kultury byla zakazována určitá dramata a knihy, které už byly v sazbě. Rákosi udeřil i proti orgánu spisovatelů Irodalmi Újság /Literární noviny/. 59 spisovatelů, skladatelů, filmových a divadelních pracovníků - všichni komunisté a mnozí nositelé státních cen poslali Rákosimu manifest protestující proti poměrům.

Nic takového předtím Rákosi nikdy nedostal a všechny podepsané označil za duchovní nepřátele strany. Doba však už příliš pokročila, aby se s nimi mohl vypořádát tak, jak ještě to činil před několika lety. Mezitím pokračovaly projevy sympatií k Nagymu. Kdekoliv se objevil byl lidmi nadšeně pozdravován, autobus pro něj zastavoval mezi zastávkami, aby to měl blíž domů, budil pozornost na procházkách a v kavárně, kterou navštěvoval pravidelně s rodinou. V divadle často obecenstvo povstalo a tleskalo mu na počest. Začátkem června 1956 oslavil Nagy šedesát let a Orsó-ulice, kde bydlel - byla v ten den přeplněna gratulanty.

Komunističtí intelektuálové zahájili útok s cílem svrhnout Rákosiho. Účinným prostředkem se stala mládežnická organizace Petőfiho kroužek. Ten začal organizovat velké veřejné diskuse o dějinách, filosofii a ekonomii, na které zval přední odborníky. Diskuse se dokonce konaly ve velké posluchárně důstojnického klubu maďarské armády a na poslední, která měla začít v 18 hod. bylo už v 15 hod. přítomno šest tisíc lidí. Shromáždění trvalo až do tří hodin ráno. Bylo to právě ve dnech lidového povstání v Poznani /28. a 29.června 1956/. Rákosi se rozhodl udeřit a připravil na zasedání ÚV strany dne 18.července listinu se 400 osobami, které měly být ihned zatčeny. Jako první bylo jméno I.Nagyho. Sověti však po druhém už s Rákosim trpělivost zcela ztratili. Poučili se z Poznaně a vedli právě jednání s Titem, který svou antipatii k Rákosimu za titoistické procesy nijak neskrýval. V Budapešti se náhle objevil Mikojan se Suslovem a výsledek bylo odvolání Rákosiho, který rychle opustil zemi a byl odstraněn na zapadlou sovětskou vesnici.

Na osobě Rákosiho, který nesl hlavní zodpovědnost za veškerý teror /podobně jako u nás Gottwald/ vzpomíná na Západě žijící spisovatel George Mikes, který se s ním potkal v r.1945 v Londýně, že to byl člověk pozoruhodné aktivity, ovládal plynule deset řečí, vtipný, který sám o sobě prohlašoval, že Anglie nemá většího přítele než jeho samého. Narodil se r. 1892 na malé vsi v židovské rodině a jeho životním plánem bylo sloužit v konzulárních službách c.k.monarchie. Odchází proto pracovat do Londýna jako bankovní úředník. V 1. svět. válce bojoval na ruské frontě a byl zajat. Roku 1918 se stal těsným přítelem Lenina, měl i svou roli v maď. republice rad. Po její porážce utekl do Rakouska a v r.1924 se vrátil zpět do Maďarska, kde byl Horthyho policií odsouzen k smrti. Rozsudek vyvolal protesty ve světě a byl Rákosimu změněn ve vězení až byl nakonec v r.1935 propuštěn. Dosavadní trest měl za ilegální komunistickou činnost a krátce po propuštění byl znovu zatčen a odsouzen za svou účast v r.1919. I druhý proces vzbudil pozornost, Rákosi vynikl v soudní síni svou neohroženou obhajobou, kterou zakončil slovy: Můj osobní osud je mi lhostejný, ale věc, pro kterou žiji, zvítězí. V r.1940 po podepsání hitlerovsko-sovětského paktu byl Rákosi /s Nagym/ poslán do SSSR výměnou za staré maďarské prapory z r. 1848, které tehdy ukořistila carská ruská armáda. V SSSR se stal Stalinovým přítelem. Když se vrátil do Maďarska se svou mongolskou ženou byl občanem SSSR. V Maďarsku k jeho jménu patřily vždy přídomky: náš velký a moudrý otec, Stalinův nejvýznamnější maďarský žák apod. V době maďarské revoluce 1956 obsadili povstalci jeho přepychovou, luxusní vilu s domácím kinem a dvěma koupelnami v Budapešti. Na stavbu vil si Rákosi, Gerő a Farkas jen ze stranické pokladny "vypůjčili" každý 28 tisíc forintů. Rákosiho vila byla vyložena drahými koberci a místností s mahaganovou pracovní byly zaplněny jen ruskými knihami. Západní televize, musicbox, domácí lékárna s nedostupnými švýcarskými léky, bar s francouzskými a holandskými likéry.

K nahlédnutí byla jeho výplatní páska na 40 tisíc forintů měsíčně, na svou rodnou stranu přispíval 160 forinty měs. Rákosiho hrůzovláda se vysvětluje často jako pomsta za to, že prožil svá nejlepší léta /celkem 14 let/ ve vězení i jeho osobním komplexem, nebyl žádným Adonisem, ale malým, holohlavým, tlustým mužem s vyklenutým břichem.

Maďarské "Literární noviny" /"Irodalmi Újság" v r.1955 zkonfiskovány, útočily týden co týden kultivovaným stylem proti partajní byrokracii, ukázovaly na morální, politický, kulturní i hospodářský bankrot země. Spojili se v nich jak komunističtí spisovatelé tak i bezpartajní. Každý pátek v poledne stály na noviny dlouhé fronty zájemců, náklad stoupl z 17 tisíc na 60 tis., noviny se prodávaly až za pětinasobek ceny, další zvýšení nákladu nebylo povoleno.

Rákosiho stalinistický kurs nedovolil ani seznámit maďarské obyvatele s výsledky XX.sjezdu KSSS o odstranění t.zv. "kultu osobnosti". V Maďarsku byly konfiskovány nejen východoněmecké a polské noviny, ale dokonce i nejvyšší sovětská "Pravda".

Doba před a během maďarské revoluce je popsána bestialitou příslušníků AVO. AVO (=Államvédelmi Csztály) byly uniformované a vojensky organizované složky Státní bezpečnostní služby. Děly se dle výloček na zelené = hraniční útvary, které se ve své většině přidaly k revoluci a na modré, vlastní politickou policii. Příslušníci těchto útvarů se dopouštěli největších zvěrstev, podstatná část se také rekrutovala z bývalých příslušníků nacistické maďarské organizace "Šípových křížů" a z kriminální spodiny společnosti. Maďarským národem byli nenáviděni k smrti a v době revoluce 1956 čekala na každého příslušníka jistá smrt. Kromě armády a policie mělo desetimilionové Maďarsko ještě 60 tisíc mužů AVO /pro srovnání se u nás počet příslušníků STB odhaduje na 70 tis./ Byli placeni přímo vynikajícím způsobem, kromě zaopatření, ošacení a bytů dostávali měsíčně v průměru ještě 12 tis. forintů /u důstojníků až do 15 tis./ Pripomeňme si, že plat maďarského dělníka byl měsíčně v průměru 800-900 forintů. Jejich mučírny překonaly středověk. V r.1950-53 neexistoval téměř v Maďarsku komuniste, který by nebyl ve vězení. Každé pondělí, středu a pátek ve 2 hodiny v noci jezdily nákladní auta s příslušníky AVO Budapešti, vnikali do bytů a jejich obyvatele odvlékali do koncentračních táborů. Děti násilím odlučovali od rodičů. Do zařízení bytů se okamžitě nastěhovali straníční prominenti. Tak v začátku padesátých let AVO "vyřešil" katastrofální bytovou krizi v Budapešti. Seznam, dle kterého zatýkali byl sestaven abecedně a tak se stalo, že v mnohých koncentracích byli lidé s jmény v první polovině abecedy, další už nestačili pro přeplněnost táborů a věznic zatýkat. V Budapešti se vytvořila taková psychóza, že člověk spáchal sebevraždu ve chvíli, kdy náhodou před jeho domem pro poruchu zastavil nákladní vůz. Na začátku revolučního povstání odkryli povstalci k kasárnách AVO v Györu duté místo ve zdi, kam byli za živa zazdíváni vyšetřovaní. Kromě toho se ve sklepení nalézala malá, těsná a tmavá mučírna, kde vězeň mohl jen ležet. Do místnosti ustily dvě přírodní roury, jedna pro vedení páry k mučení, druhá plynu k zabíjení. Oběti byly spalovány beze stopy v přilehlém malém krematoriu zařízeném také v kasárnách. V hlavním štábu AVO v Budapešti na Stalinově ulici 60 se v podzemí nalézala kyselinová výlečka. Také tato budova byla v revoluci obsazena povstalci. Do kyselinové lázně házeli AVO umučené oběti často ještě projevující známky života. Tak zde byli umučeni komunisté, bratři Szűcsové, jeden z nich dokonce sám příslušník AVO za to, že upozornil na tyto metody Rákosiho. János Kádár vzpomínal ve své zprávě před ÚV v r.1954 po svém návratu z vězení na metody katů. Jeho obličej i dnes nese stopy cigaretových oharků, které mu zamačkávali o obličej. Při výsleších mu syn ministra národní obrany - rovněž příslušník AVO Vladimír Parkas močil do obličej. Ženská příslušnice AVO se zase "bavily" tím, že přibíjely mužským vězňům polední orgány na stůl a pak stůl převracely apod.

Tak události došly k 23.říjnu 1956. První demonstrace začaly ve znamení sympatie k polskému "październiku". Maďarské noviny uveřejnily plný text Gomulkova nadějného projevu. Studenti budapeštské university se rozhodli uspořádat průvod přes Margaretin most k pomníku polského generála Bema, který v r.1848 bojoval na straně Maďarů proti ruské intervenci. Tam se měla konat manifestace sympatií k Polsku. Objevily se i první požadavky, žá-

dající nezávislé a demokratické Maďarsko, nové stranické i vládní vedení, zveřejnění všech dosud tajných smluv o ekonomické spolupráci s SSSR, povolání I. Nagyho do funkce, návrat starých maďarských národních znaků z doby Kossuthovy revoluce 1848 a vyhlášení 15. března jako národního svátku na paměť roku 1848. Jiné rezoluce žádaly vládní prohlášení o uranových a thoriových dolech v okolí Pécs /Funfkirchen/, které byly otevřeny teprve nedávno a jejichž veškerá těžba šla za nízké ceny neodpovídající cenám světovým do SSSR. Navíc bylo celé území prohlášeno za uzavřené pásmo a hlídáno sovětskými vojsky. Oficiálně pak bylo tvrzeno, že jde o doly na bauxit. Maďarsko - jako spojenec Hitlera mělo na svém území od konce války sovětská okupiční vojska. Dnes, podle západ. vojen. odborníků má 40 tis. sovět. vojáků /v ČSSR je jich 80 tis./ . Další rezoluce žádaly zrušení povinné výuce ruského jazyka, svobodné volby a systém více stran. Také spisovatelé během dopoledne připravili petici se 7 body, kterou jednomyslně přijalo na sto spisovatelů.

V poledne bylo konání manifestace zakázáno ministrem vnitra prostřednictvím rozhlasu. Studenti se rozhodli přesto demonstraci uspořádat. První tajemník Gerő se urychleně vracel z Jugoslávie a po dohadech v ÚV bylo ve 14,23 hod. opět rozhlasem povoleno manifestaci konat. Ta začala přesně v 15 hod. Od Petőfiho pomníku, kde se začaly zpívat revoluční písně z roku 1848 se vydali demonstranti do Budy k pomníku generála Bema. Velkým překvapením byla účast osmiset kadetů Petőfiho vojenské akademie. V průvodu pochodovali i členové mládežnické komunistické organizace DISZ. Každý nesl rudo-bílo-zelené kokardy. Celá manifestace působila velkolepým dojmem, pokládaly se věnce, objevily se maďarské a polské vlajky a nakonec shromáždění vypuklo ve spontánní pláč. V blízkosti pomníku byla kasárna maďarské armády a nikdo nevěděl, jak se vojáci zachovají. Když k účastníkům promluvil spisovatel a předseda Svazu maďar. spisovatelů Péter Veres, ozvalo se z davu ke kasárnům "Ať žije maďarská Honvéd-Armáda!" /Honvéd bylo hrdé označení pro maďar. vojáky z r. 1848, používané také zaorthyho a komunisty přeměněné na lidovou armádu/ a dále "Maďarští vojáci mají nosit maďarské uniformy!" /po válce byly také uniformy změněny na sovětský styl/ atd. Vojáci v kasárnách reagovali tak, že strhávali sovětské hvězdy ze svých čepic, pak se objevila maďarská vlajka s vystřiženým místem uprostřed, kde dříve byly sovětské znaky srp a kladivo. Mezi 18 a 21 hod. bylo již na náměstí ohadem na 200 tis. lidí. Cizývalo se i volání po Imre Nagym, stojícím tehdy mimo veřejný život a v té době i mimo Budapešť.

Ve 20 hod. se ozval z rozhlasu s neobyčejně stupidní řečí, která ještě přilila olej do ohně, první tajemník strany Gerő. Označil účastníky za nepřátele, kteří se pokusili narušit těsné přátelské styky mezi MLR a SSSR; za šovinisty, kteří chtějí otravovat mládež atd. Reč změnila situaci. Na ulici vyjely nákladní auta s mladými dělníky a z aut se ozývala volání "Pryč z Gerőm!" - "Pryč s bandou Rékosiho a Gerő!" - "Rusové ven!" Stranické vedení hledalo záchrannou cestu. Nejdříve začala shánka po Imre Nagym. Mezitím studentská delegace se vydala k centrální budově rozhlasu s požadavkem vysílat svých 16 bodů požadavků. Delegace byla vpuštěna, ale pak se dlouho neobjevovala. Po více než hodině čekání ztratili lidé trpělivost a začali útočit na bránu. Celý rozhlas byl obsazen příslušníky AVO, kteří zahájili na neozbrojené studenty palbu. První obětí byl pravděpodobně důstojník maďarské armády, který chtěl zjistit co se děje a vystoupil z kolemjedoícího pancéřového vozu. AVO povolalo další přepadové vozy, které demonstranti na místě zničili a příslušníky AVO odzbrojili. Tak byly získány prvé zbraně.

Nagy se kolem 21 hodiny objevuje na balkonu parlamentu a snaží se o uklidnění, přestože do té doby nezstával žádnou funkci a nemá tedy moc cokoli napravovat. V mnoha čtvrtích už dochází k ozbrojeným střetnutím s AVO. Vedení strany volá o pomoc armádu, ale příslušníci armády i obyčejné policie plně sympatizují s demonstranty a na mnohých místech jim sami předávají zbraně /další zbraně byly opatřeny ze zbrojních továren/. Velký symbol utlaku - osm metrů vysoký Stalínův pomník byl povstalci zničen a hlava Stalina vláčena ulicemi. V noci o 23,30 hod. se rozhodl ÚV o povolání Nagyho zpět do ÚV strany a ještě později o jeho opětovém jmenování ministerským předsedou.

Středa 24. října. Zatím co se radí ÚV jsou již v plné pohotovosti orgány sovětské státní bezpečnosti. Jejich speciální jednotky byly dokonce vyzbrojeny pro boj v ulicích - od malých tanků až po slzný plyn. Hlavní velitelství sovětských jednotek se nalézalo v předměstí Budapešti v Gödöllő. Také z jiných měst byly urychleně poslány do Budapešti motorizované a dělostřelecké divize. Kolem 10 hodiny oznámilo radio Budapešť, že sovětské divize bojují proti "fašistům". Rozhlas sám sehrál v prvních dnech revoluce špinavou úlohu. Podával světu naprosto lživé informace a často, když hovořil o dosaženém klidu bylo slyšet až do vysílání výstřely z ulic. Zrádčovskou úlohu sehrál zejména sportovní komentátor György Szepesi, který se svými lidmi ovládal rozhlas. V 8 hod. ráno vysílá rozhlas změny s osobou I. Nagyho. Vyhlašují se mimořádná opatření. E. Gerb zůstává prvním tajemníkem. V 9 hod. rozhlas informuje, že vláda povolala na pomoc v rámci Varšavské smlouvy sovětské jednotky dlečí v Maďarsku. Záměrně byl tak vzbuzen dojem, že to byl Imre Nagy, který tyto jednotky povolal a dosavadní sympatie lidí se tak rázem obrátili proti němu. Teprve později mohl Nagy informovat obyvatelstvo o skutečné své "vládě" prvních třech dní. Sám se o svém jmenování dověděl z rozhlasu. Prvé tři dny byl z jatcem v budově ÚV hlídaným příslušníky AVO i sovětské bezpečnosti. Nesměl telefonovat, jednat, vše prováděl ministr vnitra a Hegedüs. Lidem byl z rozhlasu předčítán dokument o povolání sovětských vojsk, který měl on údajně podepsat. Ve skutečnosti jej podepsali Gerb a Hegedüs. Nagy byl revolucionář z budovy ÚV nakonec vysvozen a začal svou funkci vykonávat.

24. říjen je i posledním dnem Komunistické strany Maďarska. Většina funkcionářů se obrátila proti straně a naskytla se otázka, kdo tedy vlastně v Maďarsku vládl. Po celý den rozhlas vyzýval ke kapitulaci a k zastavení palby. Boje však pokračovaly na mnoha místech, nyní i se sovětskými oddíly. Bojovalo se také o rozhlas bráněný urputně AVO. Ti využili i sanitek, aby si dovezli do budovy další municí. AVO vyprovokovali také střelbu do sovětských jednotek. Sovětští vojáci se ze začátku chovali k obyvatelstvu přátelsky - jednalo se o jednotky, které už delší čas byly na území Maďarska a sžili se s prostředím - nechali si vše vysvětlit, často brali i maďarské vlajky na tanky apod. Ke konci dne se objevili v Budapešti Suslov a Mikojan. Přijeli před budovu ÚV v tanku. Mikojan obvinil Gerb jako hlavního viníka za všechny události a doslova jej vyhodil z funkce tajemníka. Gerb spolu s dosavadním ministerským předsedou Hegedüsem byli odvezeni hned v sovětském tanku z budovy a deportováni do ZSSR, kde se pak měli údajně nalézat ve vězení. Místo Gerb přišel na řadu János Kádár. Sovětským předákům se hodilo, že byl na začátku padesátých let zatčen a bez procesu vězněn tři roky v koncentračním táboře za špionáž, velezradu a titoismus, neboť tím mohl získat důvěru u lidí.

Čtvrtek 25. října - V ten den bylo jasné, že se revoluce přenesla do celého Maďarska. V Magyaróváru příslušníci AVO začali na demonstranty střílet ze samopalů a házet granáty. Na místě zabili 10 lidí, přes 150 zranili, také ženy a děti. Na pomoc povstalcům přišli ze sousedního Györu; velitel AVO jménem Dudás, který nařídil střílení, uprchl do Československa, kde našel ochranu. Někteří z příslušníků zúčastněných na střelbě byli rozruženým dechem usmrceni. Čtvrtek byl poznamenán i velkým masakrem v Budapešti. Lidé až v počtu sto tisíc se neustále shromažďovali na náměstí před parlamentem. Ve čtvrtek však našli na náměstí přes padesát sovětských tanků. Vojáci se však chovali pokojně, seděli na otevřených tancích a bavili se přátelsky s ostatními. Nikdo netušil, že na střechách ministerstev a dalších budov kolem náměstí jsou poschováváni AVC, kteří nečekaně zahájili na náměstí palbu ze samopalů. Sověti se domnívali, že jde o "kontrarevolucionáře" a zahájili palbu z tanků na střechy. Palba příslušníky AVO umlčela, ale na místě zůstalo ležet podle svedků asi 170 mrtvých, včetně sovětského důstojníka /počty mrtvých jsou udávány rozličně - pozn. red./ Zpráva o masakru se rychle rozšířila, lidé začali odstraňovat sovětské hvězdy z budov, zničili sovětské knihupectví a vzrostl počet přestřelek. Do maďarské revoluce 1956 se významně zapsal odboj vojáků v tereziánských Kiliaňových kasárnách. Velitel kasáren uprchl a velení převzal nejpopulárnější muž revoluce - vysoký, statný podplukovník Pál Maléter. Kasárna ležela na důležité křižovatce v Budapešti a v boji proti sovětským vojskům jim

pomáhali mladí dělníci, kteří se usídlili v domech naproti kasárnům. Jejich zbraně byly především "Molotovovy koktajly" - po domácímu vyrobené láhve naplněné benzinem nebo petrolejem a opatřené doutnákem, které se házely dozadu na nádrže sovětských tanků. Tato "zbraň" se pak stala pravým postrachem tankistů a stalo se dokonce, že při spatření záblesku zapalovače k cigaretě v telefonní budce, Sověti vyskákali z tanku v domnění, že je zapalován "Molotovův koktajl". Příklad Malétera vyvolal velký ohlas, jiná kasárna posílala k němu své delegáty a pod jeho vedením se stali vojáci nejlépe organizovanou složkou v revoluci. Ve stejný den měl v rozhlase projev Imre Nagy, slíbil pokračování v politice demokratizace započaté jím v červnu 1953 a přerušeno jeho vynuceným odchodem.

Pátek 26. října - Sověti obsadili všechny důležité body ve městě, např. nádraží, kde však železničáři stejně stávkovali. Celá země se nalézala v dlouhodobé generální stávce. Na venkově se sovětské jednotky chovaly často neutrálně, někde pomáhali i potravinami. V Budapešti však probíhaly pouliční boje a přestřelky.

Sobota 27. října - V různých částech země, zejména v západní části Maďarska, která byla plně v rukou povstalců vznikaly svobodné vysílače /Győr, Nyíregyháza aj./.

Neděle 28. října - Opakují se rozhlasové apely k zastavení palby. V 17,25 je vysíláno prohlášení Imre Nagyho o okamžitém odchodu sovětských vojsk z prostoru Budapešti. Vláda přijímá požadavky o jednání s SSSR o úplném stažení sovětských vojsk, předloží parlamentu návrh o znovuzavedení tradičních maďarských znaků a vyhlášení 15.3. národním svátkem. Také u AVO bude okamžitě započato s rozpuštěním jednotek. Prohlášení má úspěch a večer palba v Budapešti umlká.

Pondělí 29. října - Objevují se první rezoluce k revizi Varšavského paktu a k vyhlášení neutrality Maďarska. Požaduje se odchod všech sovětských jednotek do 24 až 72 hodin. Na vesnicích vznikají ozbrojené národní gardy. V Budapešti začíná nedostatek potravin a vesnice spěchají na pomoc.

Úterý 30. října - V 11 hod. začíná v Kiliánových kasárnách porada všech povstalců, kteří na ní vyslali své delegáty i z provincií. Předsedá generál Béla Király - v stalinských čístkách odsouzený k dlouholetému vězení. Vedle něho sedí Pál Maléter. - Radio Moskva vysílá ráno příznivou zprávu o tom, že vláda SSSR je si vědoma chyb a nedostatků vzniklých ve vzájemných rovnoprávných stycích mezi SSSR a Maďarskem, Rumunskem a Polskem; je ochotna jednat o otázkách pobytu sovět. jednotek v těchto zemích. V poledne Imre Nagy jménem vlády vyhlašuje zavedení demokratického systému více stran tak, jak byl v Maďarsku v r.1945. Po Nagym mluví prezident MLR Zoltán Tildy a nový tajemník János Kádár, který veřejně vyjadřuje souhlas se slovy Imre Nagyho /skutečnost, kterou nelze v pozdějším vývoji opomenout/. Tentýž den v 16,30 hod. se stane ve světě ještě jedna věc, kterou Maďaři považovali za ránu do zad a která rozhodla v sovětském politbyru o přímé intervenci do Maďarska. Pozorovatelé se později shodovali na tom, že kdyby přišla jen o týden později, mohla situace vypadat podstatně jinak. Přímí účastníci v Kremlu -např. sovětský důstojník Oleg Penkovskij - popravený pak v SSSR za spolupráci se západní rozvědkou píše ve svých pamětech poslaných tajně na Západ o velkých rozporech mezi politbyrem a armádou v otázce postoje k maďarské revoluci. 30. října ministerský předseda Velké Británie Anthony Eden informuje o ultimatu a z něj vyplývající společné anglo-francouzské invazi na Suez. Do Budapešti docházejí zprávy o neustálých přesunech sovětských vojsk a o příchodu nových jednotek. V 15 hod. dochází konečně ve změně v maďarském rozhlase, které se distancuje od dosavadního vysílání a na důkaz toho přijímá název "Svobodné radio Kossuth". V 18 hod. začíná odchod sovětských vojsk z Budapešti, který má skončit během noci. Po jejich odchodu začal lov na příslušníky AVO, kteří se poschovávali po Budapešti. Rozzuření lidé je bez milosti věšeli na místě. Jejich těla, často hlavou dolů lemovala náměstí Republiky a snímky, které senzacechtiví záp. reportéři rozšířili rychle po celém světě vyvolaly pobouření a protesty, např. Mezinárod. červeného kříže. AVO se ukryvali zejména v podzemí Budapešti, z jejich budov vedli dvě podzemní chodby dlouhé 1600 a 700 m.

Středa 31. října - Objevují se nejrůznější svobodné noviny, po létech opět zakázaný orgán násilně sloučené sociální demokracie "Népszava". Vznikají další svobodné vysíláče, stoupá počet rezolucí pro nezávislost, svobodu a neutralitu. Ve 20 hod. prohlašuje Nagy, že vláda vystoupí z Varšavského paktu. Ačkoliv dochází k citelnému nedostatku potravin, shodli se západní pozorovatelé, že šlo přitom o "nejčistší revoluci", kdy nedošlo k vyloupení obchodů a plundrování.

Čtvrtek 1. listopadu - Rozhlasem je vysílána zpráva o osvobození kardinála Mindszentyho, léta vězněném v malé vesnici Felszpetény a střežen tam příslušníky AVO. Odtud jej osvobodila jednotka maďarské armády. Když se kardinál vrací z vyhnanství do svého arcibiskupského paláce v Budě, zvoní na jeho počest zvony. Lidmi je nadšeně pozdravován, 3. 11. má projev v rozhlase a tiskovou konferenci. Vyzývá ke spravedlivé mírové koexistenci.

- János Kádár vyhláší zrušení komunistické strany Maďarska, která podle jeho slov degenerovala k despotismu a otroctví a vyzývá ke vstupu do nové "Maďarské socialistické dělnické strany" - V 19 hod. prohlašuje Imre Nagy neutralitu Maďarska a vyzývá všechny státy o její uznání. OSN slibuje projednání na Valném shromáždění dne 12. listopadu. Tím Maďarsko vystupuje i z Varšavské smlouvy. V této době obkličují sovětské jednotky všechna maďarská letiště. /Maďarští důstojníci v Kiliánových kasárnách s nimi počítali a vypracovali plán pro přijetí výsadků mezinárod. sil OSN/. Přes severní hranice přicházejí další dvě tankové divize a přes zasněžené hory je dopravováno těžké dělostřelectvo. Kolem hlavního města se tvoří ocelový kruh z více než 350 tanků a stovky děl. - Ve 20 hod. opouští Kádár nečekaně a spolu s Ferencem Münnichem /člen ÚV a za Rákosiho ministr vnitra/ parlamentní budovu a odchází na sovětské velitelství. Jsou prvními, kteří zrazují maďarskou revoluci. /Později se mnoho západ. žurnalistů zamýšlelo nad příčinami jeho zraedy. Tkvěly snad ve výhrůžkách Sovětů v "nedozírná následky" a v jeho zkušenostech i otřesenému zdraví z mučení ve věznicích nebo si plně uvědomoval předem ztracenou bitvu? Svou úlohu hrála i jeho ješitnost a touha po moci. V té době také Imre Nagy si je vědom, že s invazí Sovětů končí veškeré naděje. - Časy se mění. Připomeňme z článku týdeníku "Zeit" z 4. 12. 70 k X. sjezdu Maď. social. děl. strany v listopadu 1970 slova o dnešním Kádárovi: Kdo se dnes bude v Maďarsku ptát po nejpopulárnější osobě v celé zemi, potom nemusí dlouho čekat na vyslovení jména Kádára. V r. 1956 "Velezrádce", "Quisling", "Jidáš" se dnes všeobecně stal uznávaným a nejdražším otcem vlasti. A Tibor Dery, maďar. spisovatel říká: "Co u mne na Kádárovi nejvíce k němu poutá, je jeho lidskost, která prozraňuje zpod tvrdé politické kůže".

Pátek 2. listopadu - Do Maďarska přijíždí mnoho sanitních a nákladních vozů s lékaři, nemocničním personálem, léky a krevními konzervami. Pět kontinentů posílá letectvy i po silnicích důležitou pomoc. Nezištnou a velkorysou pomoc poskytuje sousední Rakousko. - Maďarská vláda posílá tři protestní noty SSSR týkající se příchodu nových jednotek z SSSR přes maďar. hranice, dále k jednání o Varšavské smlouvě, kterou Maďarsko více neuznává a k projednání úplného odchodu sovětských vojsk z Maďarska. Ve stejný den začíná jednání maďarské vojenské komise složené z ministra vnitra Erdeie, nově jmenovaného ministra obrany Péla Malétera a dvou dalších maďar. generálů se sovětskými. Sobota 3. listopadu - Rada bezpečnosti varuje SSSR před intervencí. Sovětský zástupce den předtím ujišťuje v OSN, že žádné nové sovětské jednotky do Maďarska nepřicházejí a že nedochází ani k přesunům vojsk. Podobné ujištění dávají také Maďarsku a přesuny vysvětlují nutnou "ochranou a zajištěním odchodu sovětských občanů". V Budapešti je sestaven nový vládní kabinet. Předsedou zůstává Imre Nagy a přejímá i funkci ministra zahraničí. Ve vládě jsou zastoupeni - v revoluci obnovené - dva zástupci sociální demokracie, dvě další rolnické strany a dva komunisté /za nepřítomnosti Kádára; byl již u Sovětů/. Kromě Kádára tam byl a zůstal Géza Losonczy, který pak na tiskové konferenci ujišťuje, že vláda si nepřejde návrat ke kapitalismu a že bude pokračovat ve výstavbě socialismu na demokratické základě. Odpoledne uznává Nagyho vládu vláda SSSR. V noci ve 23 hod. jsou při jednání se Sověty zatčeni maďarští vojenští delegáti a to příslušníky NKVD vedenými generálem Serovem. Maďarská revoluce tak ztrácí vojenské vedení a nejcitelnější ztrátou je zatčení populárního a nového ministra obrany Péla Malétera.

Neděle 4. listopadu - Neděle, která nikdy neměla přijít. Město ještě spí, když náhle stovky děl zahajují přímou palbu na Budapešť. Ve 4 hodiny ráno vyskakují lidé z postelí. Divokost nenadálého útoku proti spícím městu se ženami a dětmi ukazuje opět skutečnou tvář Sovětů. Svobodné radio Kossuth nemá co říci. Ozývají se národní písně, hymna ... Ve 4,20 hod. slyší lid hlas Imre Nagyho. Oznamuje sovětský útok na město s cílem svrhnout legální maďarskou vládu a potvrzuje připravenost maďarské armády k boji proti zákeřnému útoku. Jeho poselství je opakováno ještě anglicky, francouzsky a německy. Později vláda volá své vojenské vůdce, neboť ještě neví o jejich zatčení. Mezitím se sovětské tanky objevují na ulicích Budapešti. Brzy se omlčuje radio Kossuth. Po tvrdém boji je dobyta maďarská tisková agentura MTI, kde podle svědků měli konající službu redaktoři padnout do posledního. Boj vojáků v Kiliánových kasárnách pokračoval až do 8. listopadu, kdy zůstává na živu jen hrstka obránců. Na mnoha místech maďarské jednotky nestřílejí, neboť chtějí chránit obyvatelstvo před masakry. Bestialita sovětských vojsk překonává události z roku 1945 i 1849. Stačí, aby z některého domu se ozval jediný výstřel a dům je zničen. Jde již jen o pomstu. Střílí na lidi, vyhlazující z trosk zničených domů, do front na potraviny před obchody, na každého, koho vidí s fotoaparátem nebo kamerou. Dlouhé hodiny střílí do dětské nemocnice, zničí polovinu Universitní kliniky. Cblichčeje vojáků vykazují známky barbarství, objevuje se mnoho vojáků s divokými, mongolskými obličejí. Sovětští vojáci opět plundrují a znásilňují ženy. Tak jimi bylo rozkradeno a na tancích odvezeno zboží z obchodního domu Divatcsarnok a rozkradení připsáno naaranžovanými fotomontážemi povstalcům. Mnozí vojáci se domnívají, že bojují proti fašistům, jiní, že jsou na Suez. - Budapešť se zoufale brání, vznikají nové jednotky obránců, bojuje se urputně i na venkově. Revoluce tak přerostla ve válečný konflikt mezi dvěma státy, z nichž SSSR je agresorem. - V 8,15 hod. se ozývá z radia Moskva přenosem přes balkánské stanice prohlášení Jánose Kádára o vytvoření dělnicko-rolnické vlády. V prohlášení se tvrdí, že Nagyho vláda 1. listopadu odstoupila. Poté následuje 14 bodů nového programového prohlášení. První bod zní, že dělnicko-rolnická vláda se obrací na sovětské velitelství o pomoc pro náš lid při potlačení reakčních sil... Když se toto zrádcovské prohlášení ozývá, je Nagyho vláda nejen de jure, ale i de facto vládou Maďarska. Její předseda Imre Nagy sedí s členy v hlavním městě, zatímco Kádár vytvořil svou vládu pod ochranou sovětských jednotek v Szolnoku. V Kádárově vládě jsou starí známí oblíbenci z Rákosiho dob, Ferenc Münnich se stává opět ministrem vnitra a nového ministra zahraničí Imre Horvátha posílá rychle Kádár do OSN v New Yorku /kam přijíždí i zástupyně Nagyho vlády sociální demokratka Anna Kéthly, k níž se však generál. tajemník OSN chová zdrženlivě, aby Kádárova zástupce "neurazil"/. V Budapešti zuří boje až do pondělí 11. listopadu, tedy celý týden. Sovětské tanky, nazývané povstalci "Kádárovy taxiky" jsou často vedeny příslušníky AVO. Celý týden chrlí Kádárova vláda rozhlasem lež za lží - o fašistech, o kontrarevoluci atd. Poslední boj a poslední svobodný vysílač se ozývá z Dunapentele, které v revoluci přijalo nazpět své staré jméno za Sztalinváros a bývalo kdysi vzorovým městem pro pochybenou maďarskou výstavbu těžkého průmyslu.

4. listopadu, když sovětské tanky dosahují parlamentu vyhledává Imre Nagy a jeho nejbližší spolupracovníci, po předchozím telefonickém vyjednání a rychlém souhlasu, asyl na jugoslávském velvyslanectví. Mimo jiné je zde člen vlády za komunisty Géza Losonczy, vdova po László Rajkovi, profesor a známý filozof György Lukács /v Nagyho vládě ministr kultury/, novináři, filmoví tvůrci - často s manželkami a s dětmi. Všichni byli členové komunistické strany, většina z nich prošla komunistickými věznicemi. Nagy zůstal na jugosl. velvyslanectví 21 dnů, jiní se vrátili po několika dnech do svých domovů. Kádár přebírající vládu v Budapešti na sovětských bodácích vedl prostřednictvím jugosl. zástupců jednání. Nabízel pro všechny asyl v Rumunsku, provede-li Nagy sebekritiku. Nagy odmítá a žádá svobodný pobyt v Maďarsku. Po vyslání jugosl. náměstka ministra zahraničí do Budapešti dává po vleklém jednání osobně Kádár a dokonce písemně - ujištění, že se všechny osoby z velvyslanectví mohou beztrestně vrátit do svých domovů. Slibuje pro ně poslat dokonce autobus. 23. listopadu v 18,30 hod. opouští nedávný předseda vlády Imre

Nagy a jeho přátelé jugoslávskou budovu. Předtím volají telefonicky domů o svém návratu, žádají připravit večeře, koupelnu apod. Doprovází je dva zástupci jugosl. velvyslanectví, kteří mají dohlédnout na pravdivost Kádárova písemného ujištění. V blízkosti velvyslanectví stojí sovětské tenky. To však v té době nebylo nic neobvyklého. V autobuse, který přijíždí se ale nacházejí sovětské důstojníci. Nagy protestuje a z autobusu vystupuje. Důstojníci NKD tedy vystupují a Nagy znovu nasedá. Autobus jede po Aleji M. Gorkého a pak náhle zastavuje před sovět. velitelstvím. Sovětský poručík přikazuje všem vystoupit. Cba Jugoslávci ostře protestují, jsou násilím vyvečeni z autobusu a vykázáni pryč. Nagy odmítá a postihuje jej stejný osud. Ženy a děti v autobuse pláčí a nakonec jsou společně dovlečeni do budovy sovět. velitelství.

Na druhý den večer se ozývá budapeštský rozhlas s ujištěním, že Nagy požádal o asyl v Rumunsku, ačkoliv tyto nabídky ještě na jugosl. velvysl. rázně odmítl. Nikdo komuniké nevěří. Jugoslávská vláda ostře protestuje. Kádár musí ujišťovat sám rozhlasem, že jde jen o přechodný pobyt atd. Připouje se i rumunské ujištění /rumunský tisk v době revoluce vedl velmi ostré útoky proti Nagymu/. Za čtyři týdny později, v lednu 1957 byl Nagy označen jako zrádce, kontrarevolucionář, nepřítel Maďarska. V jeho osobním osudu hrál roli nejen Kádár, ale i Chruščov a zhoršující se sovět.-jugosl. vztahy. Po podpoře SSSR od Číny v zastoupení Čou-En-Laje bylo prakticky rozhodnuto o jeho likvidaci. V Bílé knize, kterou Sověti tradičně vydávají po každé "kontrarevoluci" včetně natočení filmu /v Maďarsku to byl film "Město bez tváře"/ jsou zachyceny úryvky z procesu. Kromě Nagyho je obžalován Pál Maléter, prezident Zoltán Tildy aj. /u Gézy Losonczyho bylo mezitím oznámeno úmrtí pro nemoc/. Styl výslechů maďarského vydání Bílé knihy působí jako překlad z jiného jazyka, všude chybí jména soudců, obhájců, svědků a místo jednání ... Generální prokurátor Maďarska se na otázky západ. žurnalistů jen poušmívá. Za necelé dva roky, v noci ze 16. na 17. června 1958 hlásí budapeštský rozhlas popravu Imre Nagyho a také Pála Malétera a dalších dvou spolupracovníků. Ostatní dostávají doživotní vězení, od 12 až do 5 let vězení. Mnohem později vyšlo najevo, že Imre Nagy s ostatními byl v Rumunsku zlikvidován zvláštním komandem maďarské bezpečnosti. Jejich ženám a dětem byl za čas povolen návrat zpět do Maďarska.

Kardinál Mindszenty našel útulek na americkém velvyslanectví, kde zůstává do dnešní doby. Pro Maďary nastává doba odplaty. Mladí lidé jsou deportováni v dobytých vagoncích do SSSR. Rusové je vybírají na ulicích a v nemocnicích mezi zraněnými. Mnohé z nich se podařilo železničářům osvobodit, jiní byli deportováni přes Československo, kde jim neměl kdo pomoci. Za držení zbraní docházelo k popravám na místě. Ačkoliv Kádár v dubnu 1957 prohlašuje, že procesy nebudou, v prosinci je na devět let vězení odsouzen 63letý prozaik a starý komunistička Tibor Dery a dramatik Gyula Hágy, jenž prožil řadu let v Moskvě, dostává šest let.

Dohra. Kádárova vláda nemá žádnou moc. Trvá generální stávka. V Maďarsku je chaos, nefunguje vlakové a tramvajové spojení, chybí potraviny, uhlí, objevují se epidemie a nákazy. Země má stále dva požadavky: nastolení Imre Nagyho a odchod sovět. jednotek. 14. 11. předkládá budapeštská dělnická rada, která zastupuje 460 tis. průmysl. dělníků své požadavky Kádárovi. Kádár vše slibuje /novou polici s vyloučením AVC, propuštění všech povstalců a generála Malétera, svobodu pro rozhlas a tisk, svobodné volby, zastavení deportací, přezkoumání obchod. smluv/ s výjimkou znovunastolení I. Nagyho a neutrality. 21. 11. se rozhodují dělnické rady k masovému shromáždění na sportovním stadionu. Sovětské tanky obsazují všechny ulice kolem. Celá země uctívá hodinou ticha padlé. Kádár neustále volá dělníky do práce, ale výzev poslouchá jen nepatrná část. Lidé mají už jen smysl pro humor. Objevují se plakáty s nejrůznějšími nápisy např. "Navštivte naše krásné město během měsíce sovět.-maď. přátelství"- "Deset milionů kontrarevolucionářů odhaleno v Maďarsku" apod. 4. prosince demonstrují na ulicích Budapešti ženy. Sověti střílejí do vzduchu, přesto je zraněna jedna žena. Před cizími velvysl. se neustále shromažďují davy lidí a volají "Dolů s Kádárem!" "Chceme Imre Nagyho!" Pak přichází zatýkáni v řadách dělnických rad. Jsou označeni jako "bandité". Ve světě probíhají demonstrace, italští komunisté se netají

sympatiemi k maďarské revoluci. Do ledna trvá na různých místech Maďarska partyzánské hnutí. Lednem však revoluce končí, v březnu je v Moskvě dohodnuta smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk v Maďarsku. Výsledek revoluce byl podle odhadů Nehruových pozorovatelů kolem 25 tisíc mrtvých /Sověti 7 tis./, 16 tis. deportovaných a na 200 tis. uprchlých na Západ /hodně se jich vrátilo zpět/. 50 až 60% domů v Budapešti bylo bez oken, 20% domů zničeno včetně historických památek, které byly vážně poškozeny /královský hrad a vojensko-historické muzeum/. Poslední tečkou za událostmi je poprava Imre Nagyho.

Přel. a vybral - vah -

Použitá literatura:

Matthias Annabring: Der Freiheitskampf in Ungarn. 1957. - George Mikes: Revolution in Ungarn. 1957. - György Faludy aj.: Tragödie eines Volkes. 1957. Heinrich Siegler: Die Ereignisse in Polen und Ungarn. 1957. - Tibor Meray: Dreizehn Tage die den Kreml erschütterten. 1961. - Fritz Molden a E.G. Pogány: Ungarns Freiheitskampf. 1957.